

Behandling av vanliga psykiatriska tillstånd i primärvården

Introduktion av en stegvis vårdmodell

Bakgrund – utveckling på GVC

Diagnostisk bedömning (MINI)
Transdiagnostisk gruppbehandling

Psykologisk rådgivning/TBA

Öppna föreläsningar

Brief interventions – drop-in
med flexibla återbesök

ACT-grupper

Bakgrund – GVC, en ny väg framåt

- Beslut om att organisera om vårt arbetssätt
- Erbjuder evidensbaserade behandlingar
- Fokusera på utvärdering och forskning

Bakgrund – GVC, Kompetenscentrum

Kompetenscentrum för psykisk ohälsa:

- Uppdrag från SLSOs ledning 2015
- Behov av kompetenscentrum psykisk ohälsa inom SLL PV
- Fokus på utbildning
- kompetenscentrumpsykiskohalsa.se

Psykiska ohälsa

Sjuksköterska, läkare, web-bokning...

Psykisk ohälsa

Sjukskrivning:
läkare

Kriser, sorg,
relationsproblem,
psykosocial belastning
etc.

- Stödsamtal
- Psykologisk rådgivning:
 - FACT
 - Problemlösning
 - Tillämpad beteendeanalys
- Hänvisning
- Neuroscreening
- Remiss

Självskattning

Bedömning 1:
○ 1-2 samtal

Rehabkoordinator

- Tidig kontakt arbete
- Problemlösning
- Planering/stegvis närmande

Ångest, depression,
stress, insomni

Självskattning

Steg 1:
○ Guidad självhjälp
○ Grupp

Team (rehabmöte?)

- Patient
- Läkare
- Psykolog
- FK/AF
- Arbetsgivare

Självskattning

Bedömning 2:
○ Vid behov: fördjupad,
ink. MINI

Uppföljning

- Steg mot arbetsåtergång
- Problemlösning

Självskattning

Steg 2:
○ Individuell (KBT)

Självskattning

Vår målbild

Att patienter med de vanligaste psykiatriska tillstånden ska identifieras och få bästa möjliga behandling så snabbt som möjligt i primärvården

Dagens utbildning

- Bakgrund
 - Stegvis vård - övergripande
 - Bedömning 1
- } 9⁰⁰ - 11³⁰ (ink. paus)
- Lunch
- Steg 1
 - Bedömning 2
 - Steg 2
- } 12³⁰ – 16³⁰ (ink. paus)

Dagens utbildning

I. Bakgrund

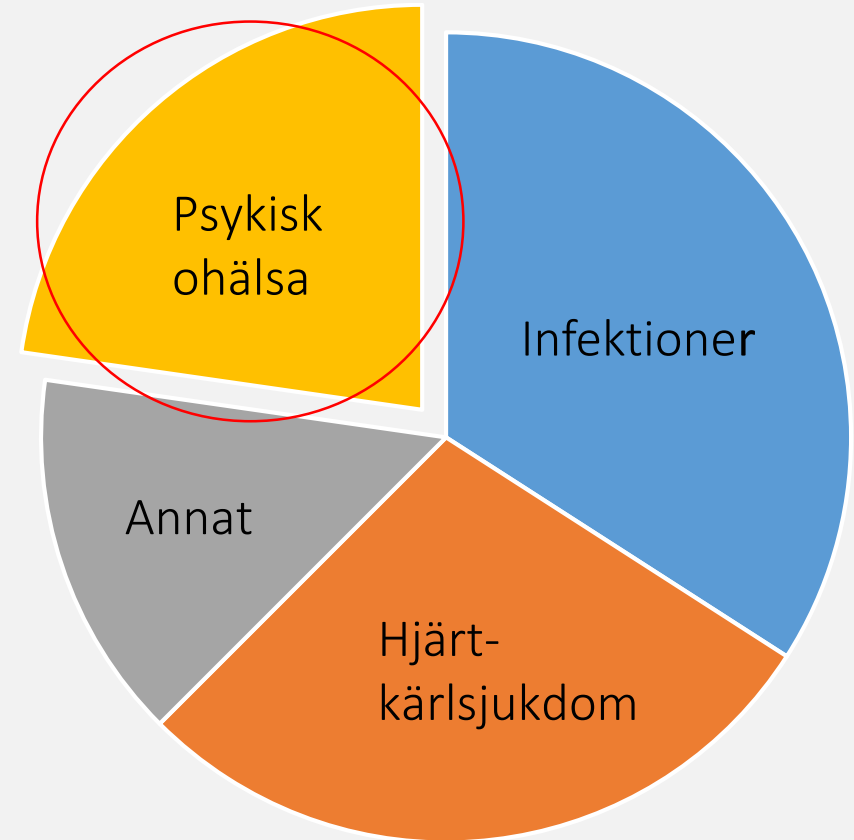
Bakgrund – vilka patienter kommer till PV?

Ca **30 - 50 %** av patienterna i väntrummet på en vårdcentral behöver hjälp med psykisk ohälsa.

Anseau et al. (2004), Norton et al. (2007), Roca et al. (2009)

Ca **80%** presenterar sina symtom som kroppsliga.

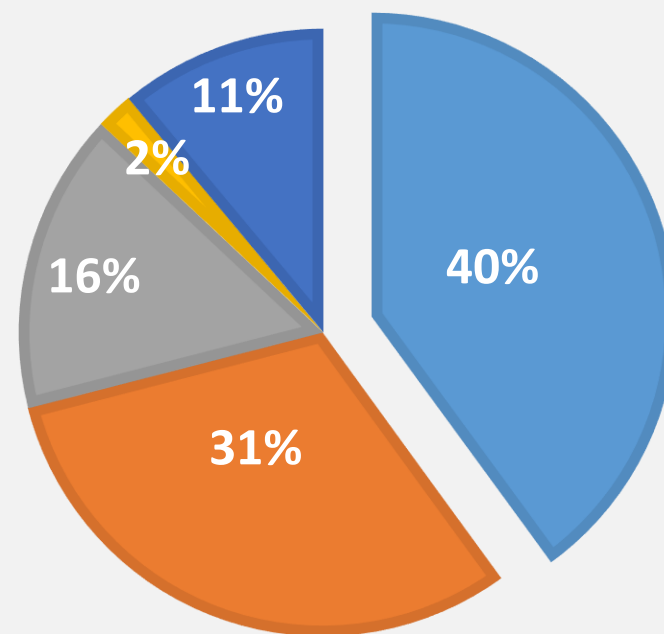
Bara ca **50%** av depressioner och ångestsyndrom identifieras.

Bakgrund – vilken typ av psykiska ohälsa?

- 2012-2014
- 4 vårdcentraler i Stockholm
- N=1518
- Noggrann psykologisk bedömning

■ mild till måttlig CMD ■ ej CMD
■ svår psykisk ohälsa ■ missbruk
■ Övrigt

Bakgrund – behandling?

Patienter som besökte husläkare i Sthlm under 2011:

- 7% diagnosticerades
- 20% någon form av hjälp för sitt psykiska lidande (främst psykofarmaka)
- 3% fick psykosocial insats (oklart vilken typ eftersom varken diagnos eller uppföljning registrerats)

Bakgrund – Socialstyrelsens riktlinjer 2017

- Hög tillgänglighet till en primär bedömning av vårdbehov till personer med symtom på depression eller ångestsyndrom (prioritet 1)
- Aktiv uppföljning till personer med depression eller ångestsyndrom, eller med misstänkt depression eller ångestsyndrom (prioritet 1)

Bakgrund – Socialstyrelsens riktlinjer

Tillstånd	Högsta prioritet	Prioritet
Egentlig depression (lindrig till medelsvår)	KBT	2
Paniksyndrom	KBT	3
Social ångest	KBT (internet-KBT med behandlarstöd rekommenderas)	3
Tvångssyndrom	KBT (exponering och responsprevention)	1
PTSD	KBT (traumafokuserad, med exponering)	3
Generaliserat ångestsyndrom	Antidepressiva läkemedel (KBT: prio 5)	3
Specifik fobi	KBT (med exponering)	5

Bakgrund – socialstyrelsens riktlinjer

Insomni (riktlinjer senast uppdaterade 2010):

- Kognitiv beteendeterapi (KBT), avslappningstekniker och/eller farmakoterapi.

Utmattningssyndrom:

- Rekommendationer baseras uteslutande på klinisk erfarenhet. Få behandlingsstudier genomförda.

Bakgrund – socialstyrelsens riktlinjer

Mindfulness vid depression och ångestsyndrom:

- Enligt FoU är det vetenskapliga underlaget bristfälligt. Studier förväntas.

Bakgrund – behov och utmaningar

- Finna lämpligt bedömningsförfarande som ökar sannolikheten att identifiera patienter med misstänkta psykiatriska tillstånd
- Hitta flöde som möjliggör att erbjuda evidensbaserad behandling
- Implementera effektiva format

Bakgrund – rättvis och jämställd vård

Psykosociala resurser, bedömningsrutiner och behandlingsutbud skiljer sig runt om i landet, även inom olika landsting:

- Individuella, diagnosspecifika behandlingar
- IBH/FACT
- Mindfulness/Compassion focuserad terapi
- ”Stepped care” – olika varianter
- Transdiagnostiska gruppbehandlingar...

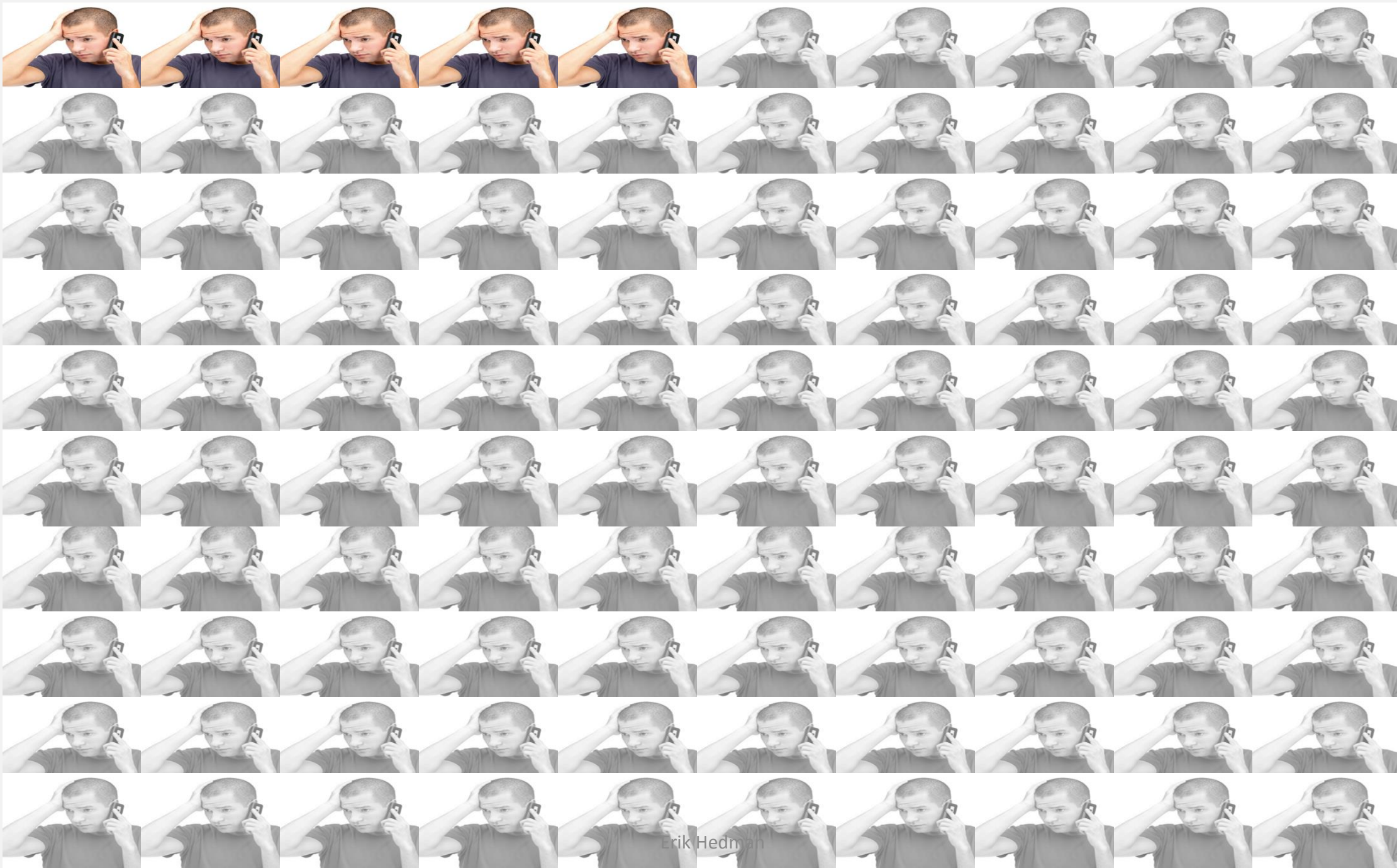
II. Stegvis vård

Erik Hedman

entral

Erik Hedman

entral

Ett möjligt arbetssätt?

Möjliga negativa automatiska tankar (NAT's)

- *"Det skulle aldrig funka hos oss..."*
- *"På Gustavsbergs är de ju så många...jag är ensam med X listade"*
- *"Vi skulle få långa vårdköer..."*
-

Stegvis vård

- Ett sätt att ge fler tillgång till evidensbaserad vård
- Det finns idag evidensbaserade självhjälpsprogram (lämpliga för steg 1)
- Frigör tid för individuella behandlingar för dem som behöver det (steg 2)

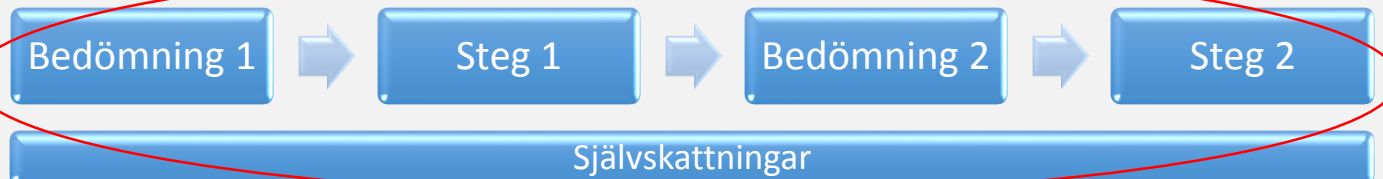
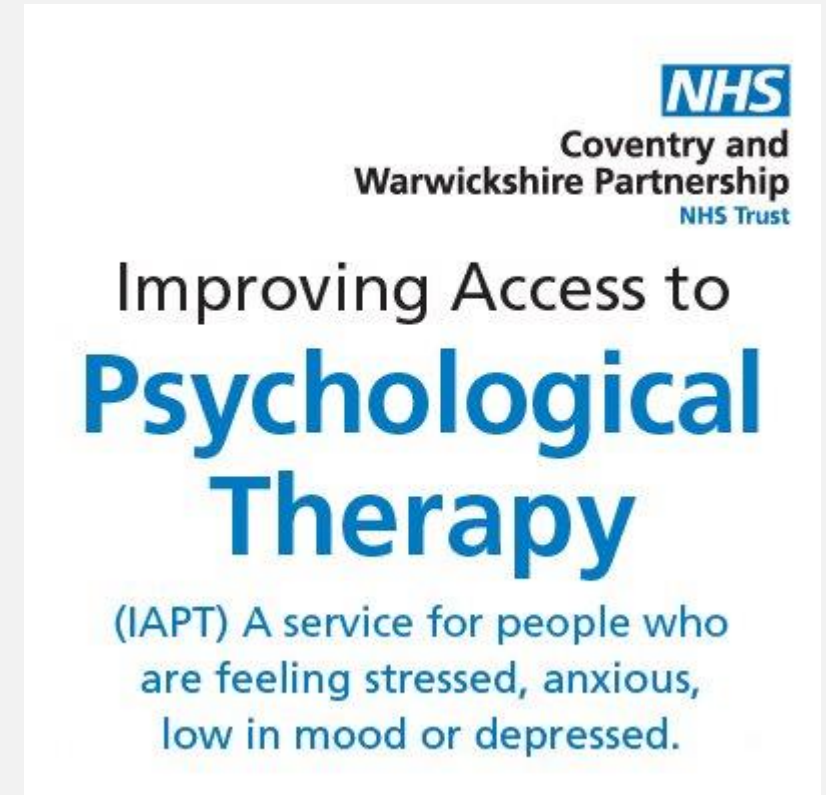
Stegvis vård

- I enlighet med lägsta effektiva omhändertagandenivå (Socialstyrelsen)
- Mer omfattande insatser är möjliga för patienter som inte blir hjälpta i lägre behandlingssteg
- Rekommenderas av diverse guidelines, t. ex. NICE

Stegvis vård – internationellt exempel

Nationellt initiativ för att öka tillgänglighet till evidensbaserad behandling för depression och ångestsyndrom med stegvis vård

Stegvis vård

Finns i många olika former

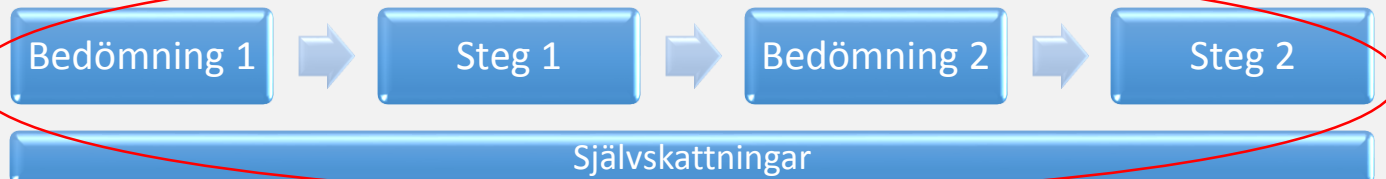
- Varierande antal steg
- Varierande modaliteter (t.ex. föreläsning, grupp, självhjälp, individuellt...)
- Varierande innehåll ("watchful waiting", KBT, problemlösning, farmaka...)

Stegvis vård

En modell:

- Bedömning 1: identifiering av depression, ångest, insomni eller stressrelaterad ohälsa som primär problematik
- Steg 1: diagnosspecifik guidad självhjälp (eller gruppbehandling)
- Bedömning 2: ställningstagande fortsättning, samt ev. fördjupad bedömning
- Steg 2: diagnosspecifik individuell behandling

Stegvis vård – studie på GVC

Psychological Medicine

[cambridge.org/psm](https://www.cambridge.org/psm)

Original Article

Cite this article: Salomonsson S, Santoft F, Lindsäter E, Ejeby K, Ljótsson B, Öst Lars-G, Ingvar M, Lekander M, Hedman-Lagerlöf E. Stepped care in primary care – guided self-help and face-to-face cognitive behavioural therapy for common mental disorders: a randomized controlled trial. *Psychological Medicine* <https://doi.org/10.1017/S0033291717003129>

Received: 29 March 2017

Stepped care in primary care – guided self-help and face-to-face cognitive behavioural therapy for common mental disorders: a randomized controlled trial

Sigrid Salomonsson¹, Fredrik Santoft¹, Elin Lindsäter¹, Kersti Ejeby², Brjánn Ljótsson¹, Lars-Göran Öst^{1,3}, Martin Ingvar⁴, Mats Lekander^{4,5} and Erik Hedman-Lagerlöf^{1,4}

¹Department of Clinical Neuroscience, Division of Psychology, Karolinska Institutet, Stockholm, Sweden;

²Department of Neurobiology, Care Sciences and Society (NVS), H1, Division of Family Medicine, Karolinska Institutet, Stockholm, Sweden; ³Department of Psychology, Stockholm University, Stockholm, Sweden;

⁴Department of Clinical Neuroscience, Osher Center for Integrative Medicine, Karolinska Institutet, Stockholm, Sweden and ⁵Stress Research Institute, Stockholm University, Stockholm, Sweden

Bedömning 1

Steg 1

Bedömning 2

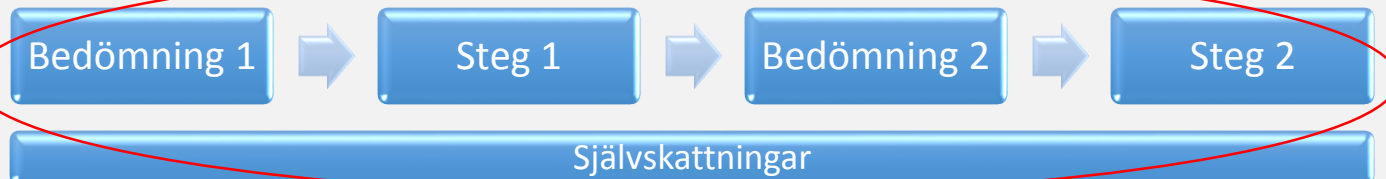
Steg 2

Självskattningar

Syfte med studien

Utvärdera effekten av en stegvis vårdmodell för de vanligaste psykiatriska tillstånden i primärvården:

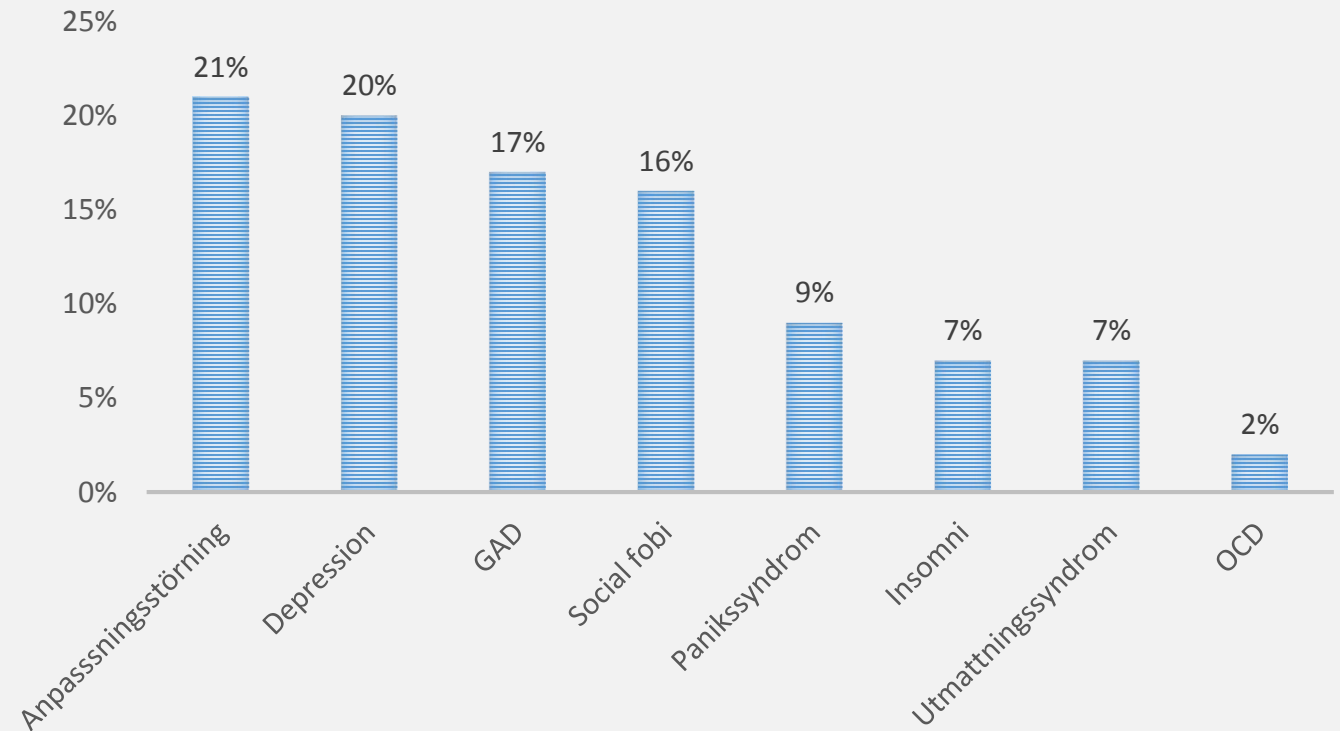
- I. Utvärdera effekten av guidad självhjälp KBT
- II. Undersöka om individuell KBT kan hjälpa patienter som inte är i remission efter guidad självhjälp

Setting och primär problematik

- 4 vårdcentraler i Stockholm
- Vuxna (18-65 år)
- Även subklinisk nivå

PRIMÄR PROBLEMATIK

Bedömning 1

Steg 1

Bedömning 2

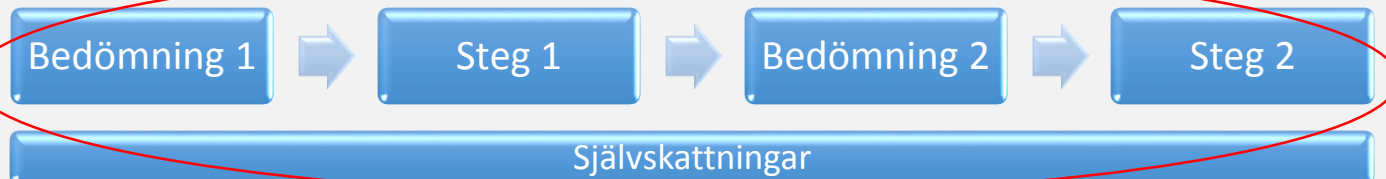

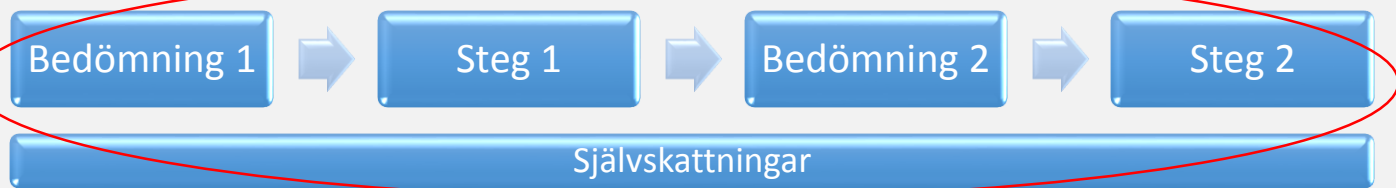
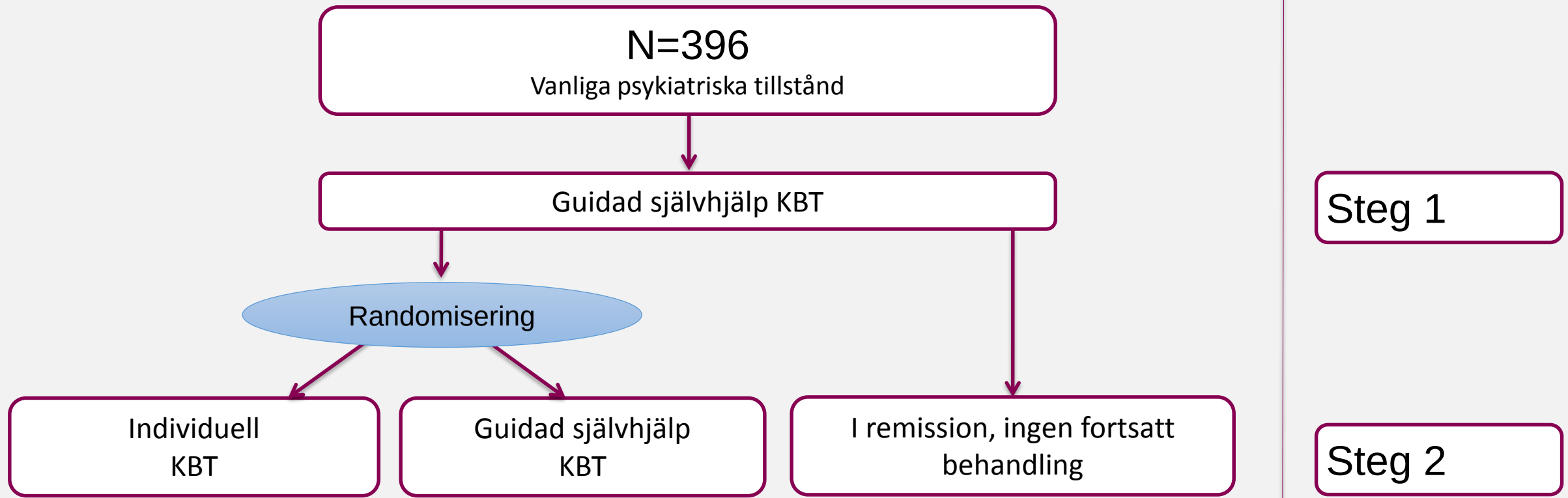
Steg 2

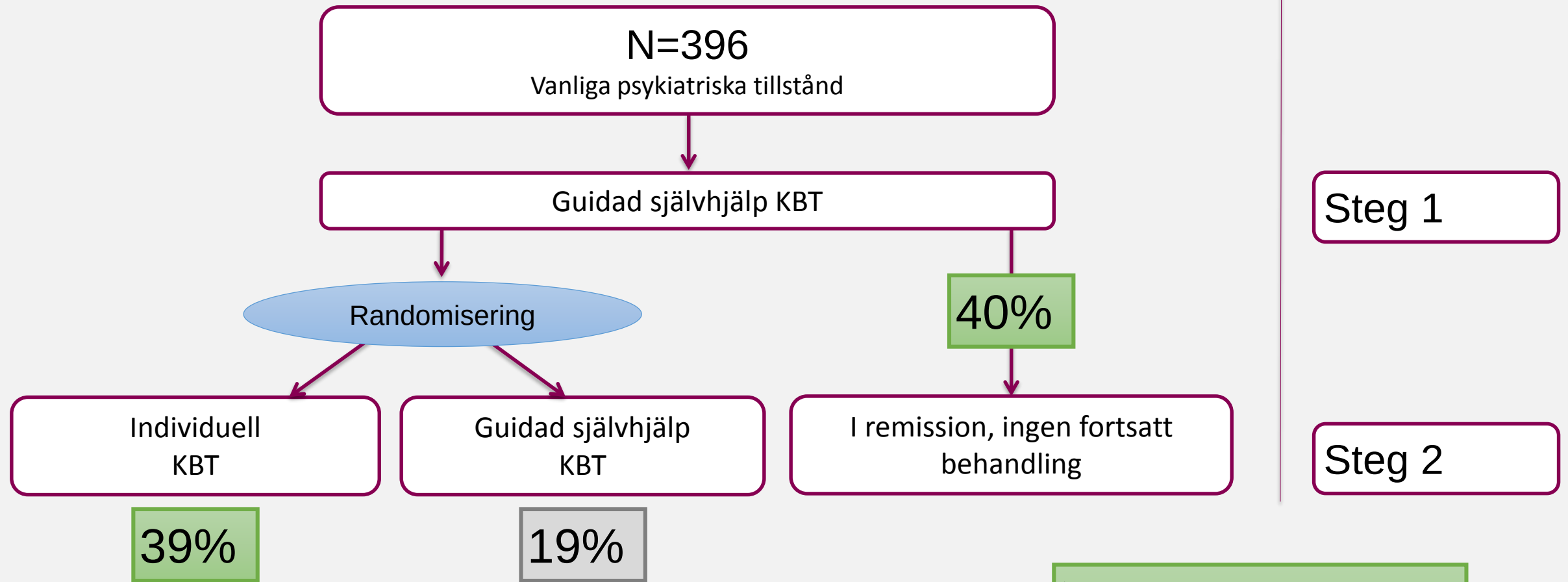
Självskattningar

Mätningar

- Före, efter steg 1, och efter steg 2
- Primärt utfall: remissionsstatus (ja/nej).
 - Mätt på diagnosspecifik skala, exv. < 30 p på LSAS eller < 9 p på MADRS

➤ 63% i remission efter stegvis vård

Stegvis vård – studie på GVC: resultat

- Stöd för en stegvis vårdmodell
- Totalt: 63% "friska" efter programmet, i genomsnitt 6 sessioner per patient

Stegvis vård – slutsatser från studien

- Guidad självhjälp KBT är hjälpsamt för många
- Frigör utrymme för individuell KBT för de med större behov
- Stegvis vård är ett rimligt sätt att tillhandahålla evidensbaserad psykologisk behandling för många

Psykiska ohälsa

Sjuksköterska, läkare, web-bokning...

Psykisk ohälsa

Sjukskrivning:
läkare

Kriser, sorg,
relationsproblem,
psykosocial belastning
etc.

- Stödsamtal
- Psykologisk rådgivning:
 - FACT
 - Problemlösning
 - Tillämpad beteendeanalys
- Hänvisning
- Neuroscreening
- Remiss

Självskattning

Bedömning 1:
○ 1-2 samtal

Rehabkoordinator

- Tidig kontakt arbete
- Problemlösning
- Planering/stegvis närmande

Ångest, depression,
stress, insomni

Självskattning

Steg 1:
○ Guidad självhjälp
○ Grupp

Team (rehabmöte?)

- Patient
- Läkare
- Psykolog
- FK/AF
- Arbetsgivare

Självskattning

Bedömning 2:
○ Vid behov: fördjupad,
ink. MINI

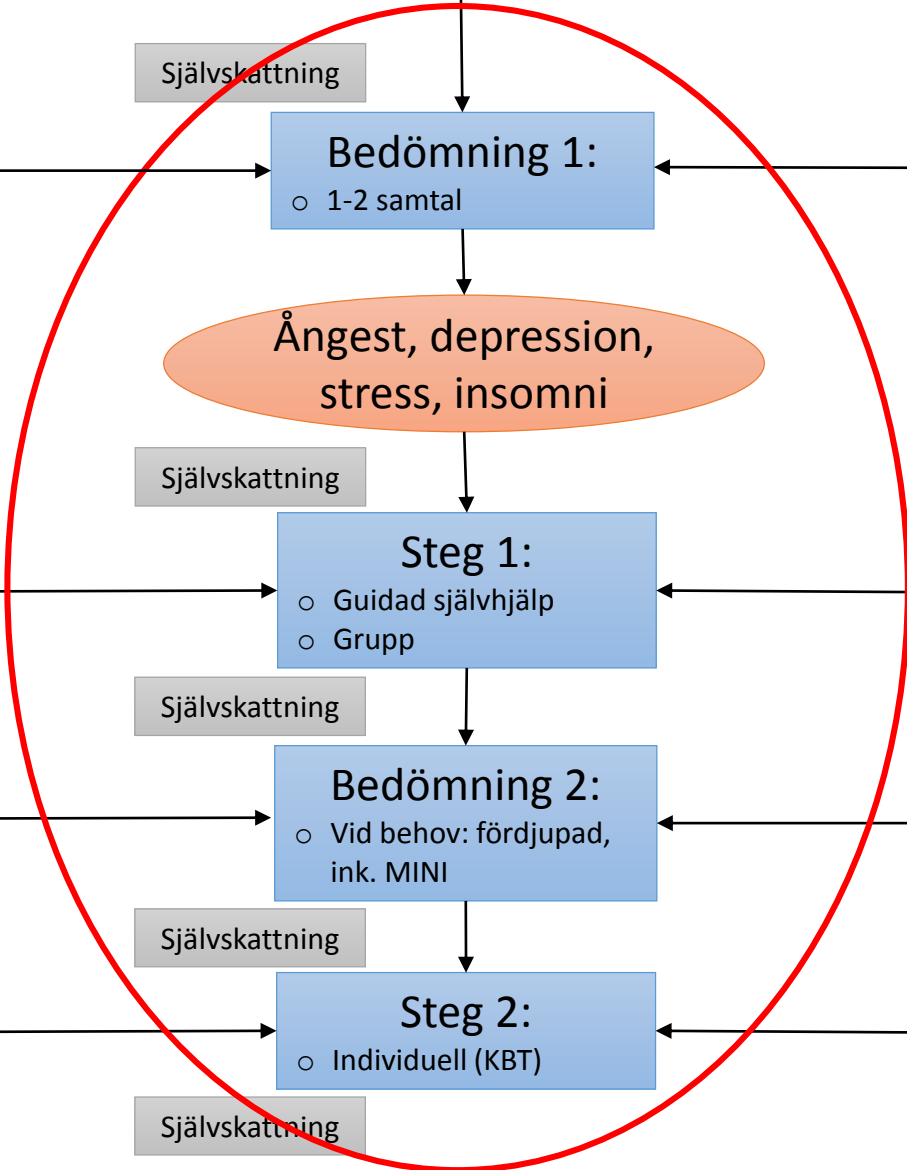
Uppföljning

- Steg mot arbetsåtergång
- Problemlösning

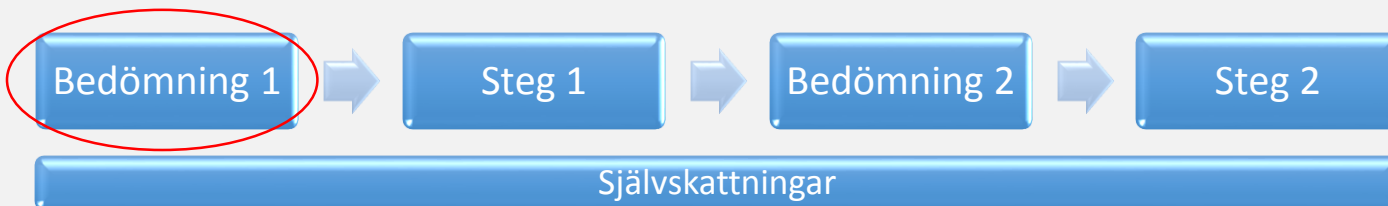
Självskattning

Steg 2:
○ Individuell (KBT)

Självskattning

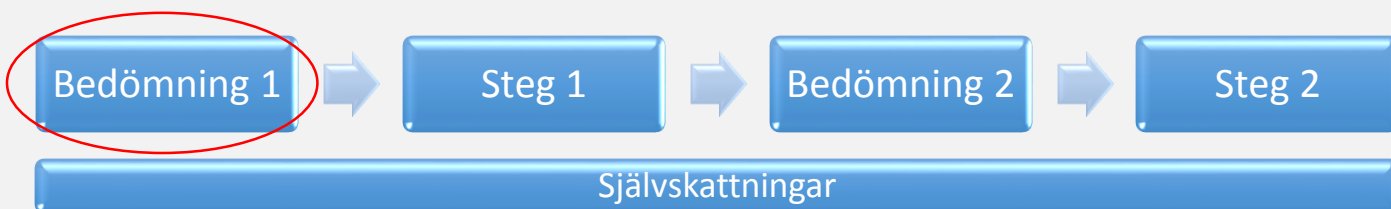

III. Bedömning 1

Hur gör ni?

- Sätt er i grupper om 3-4 och berätta hur bedömning görs på din arbetsplats:
 - Syfte? Antal träffar? Hur lång tid/träff?

Vanliga problem och diagnoser

- Depression
- Social fobi
- Panikångest
- GAD
- Hälsoångest

- PTSD
- Tvångssyndrom
- Specifik fobi
- Sömnstörning
- Stressrelaterad ohälsa

Bedömning 1

Steg 1

Bedömning 2

Steg 2

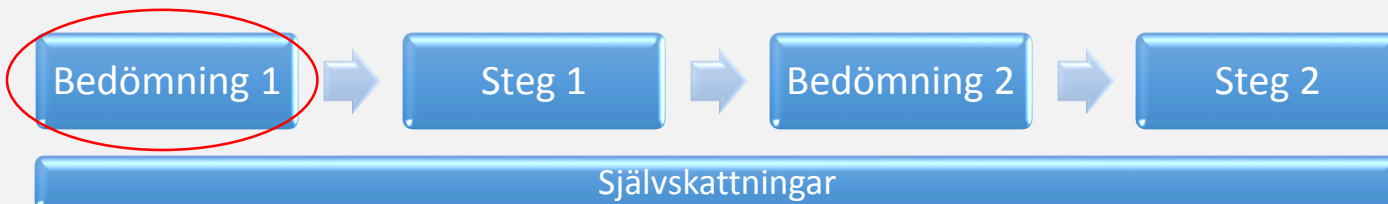
Självskattningar

Målbild

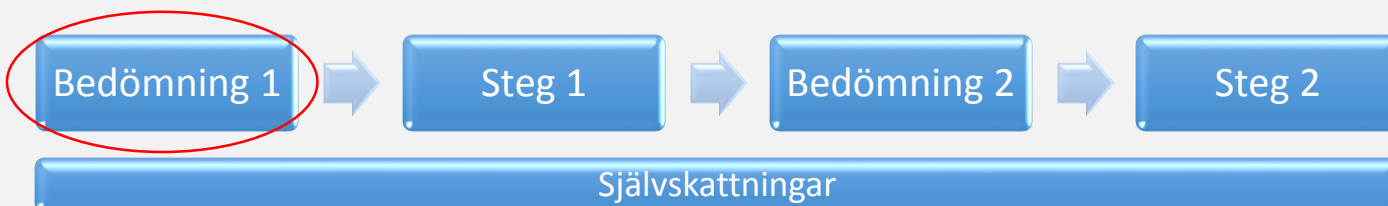
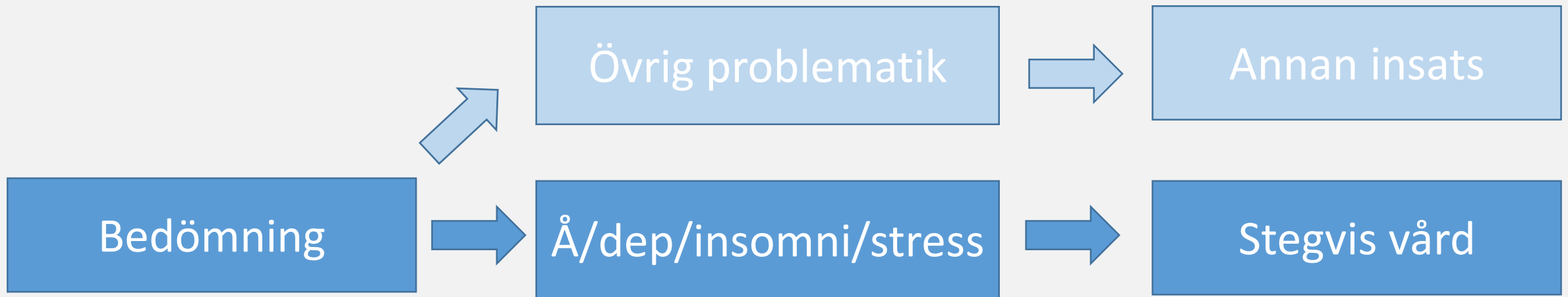
- Att kunna möta patienter i ett tidigt skede, undvika väntetider
- Identifiera de patienter som lider av vanliga psykiatriska tillstånd

Syfte:

- Ge bästa möjliga behandling utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet
- Avstå från verkningslösa eller skadliga åtgärder
- Ge rätt information (till patienten och till övriga vårdgivare)

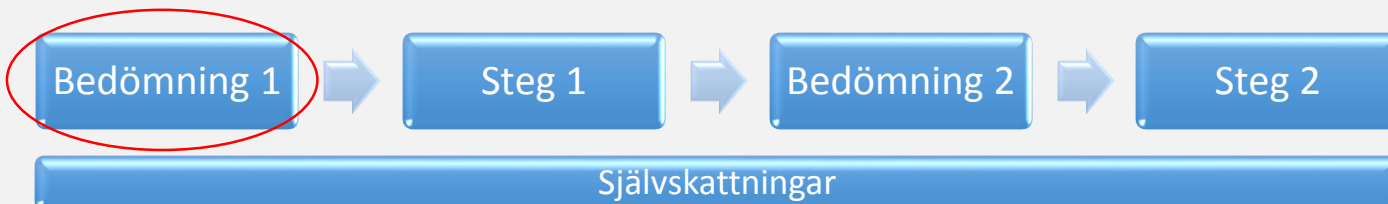

Syfte med bedömning

Utmaningar

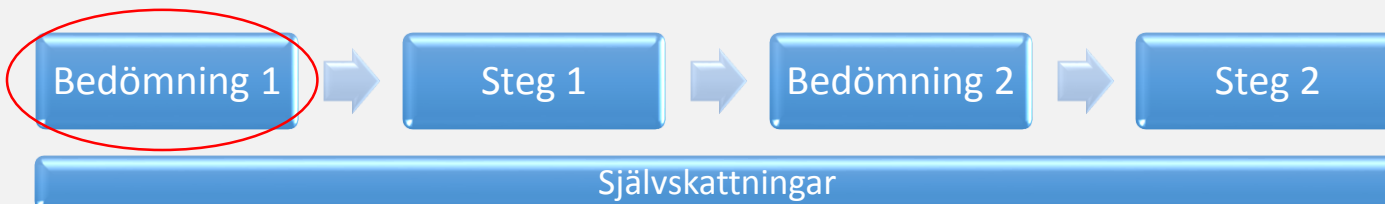
- Oändlig information kan samlas in
- Psykiatriska diagnoser saknar "unika identifierande tecken", (t ex blodprov, vävnadsprov eller röntgenfynd)
- Symtomdiagnoser har vida kriterier och de är inte skarpt avgränsade

Förslag strukturerad bedömning

Tre informationskällor:

- 1) Anamnes
- 2) Diagnostisk intervju
- 3) Självskattningsformulär

1. Anamnes

- Patientens bild
- Kompletterande frågor

Psykologbedömning - anteckningsmall				
Namn _____ Personnummer _____ Läkare _____ Kontaktsak _____				
Info sammanhållen journal: ☐ Suicidriskbedömning genomförd: ☐				
Skattningsformulär				
Skala	Normal	Mild	Måttlig	Svår
PHQ-9	0-4	5-9	10-19	20-27
GAD-7	0-4	5-9	10-14	15-21
AUDIT (alt. levnadsvaneformulär)	>14p = riskbruk män; >8p = riskbruk kvinnor Risk? Ja/Nej			
Patients beskrivning av aktuella besvär		Notera gärna: Debut: Utlösande faktorer: Triggers: Inverkan på vardagen: Vidmakthållande faktorer:		
Patientens önskemål om hjälp:				
Bakgrund				
Tidigare besvär (episdoder med psykisk ohälsa, skolgång)		Signifika livshändelser		
Värdeytngd				
Självskada/suicidrisk	Medicinering	Tidigare behandling/psykiatri		
	Externa vårdkontakter	Hereditet		
Sociala förhållanden				
Relationer: familj, barn (minderåriga?), Vänner?		Boende/ekonomi		
Kränkningar/våld (psykiskt/fysiskt)? Finns hotbild?				
Sysselsättning och fritid				
Arbete/skola (trivsel?)		Fritid/intressen/återhämtning		
Sjukskrivning: 25 %, 50 %, 75 % Plan för återgång?		Sedan:		
Hälsa/levnadsvanor				
Kost	Fysisk aktivitet	Sömn	Övrigt	
Sexualitet	Sjukdom	Alkohol/droger/nikotin/koffein		
Bedömd huvudsaklig problematik:				
Behov av insats:				
Vid misstanke om ångestsyndrom, depression, insomni eller stressrelaterad ohälsa, fortsatt med fördjupad screening.				

Bedömning 1

Steg 1

Bedömning 2

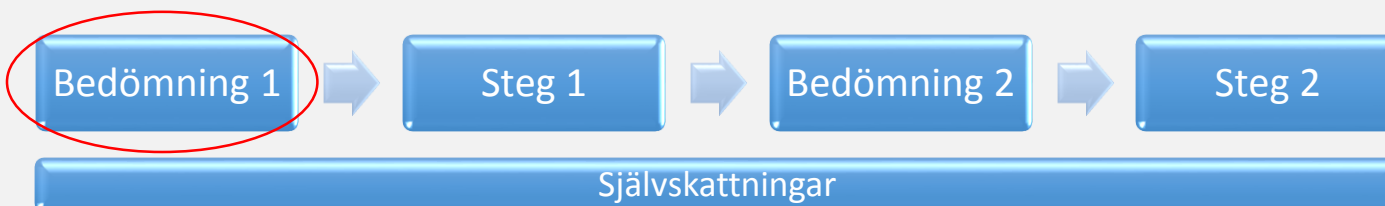
Steg 2

Självskattningar

2. Diagnostisk intervju

Socialstyrelsens riktlinjer:

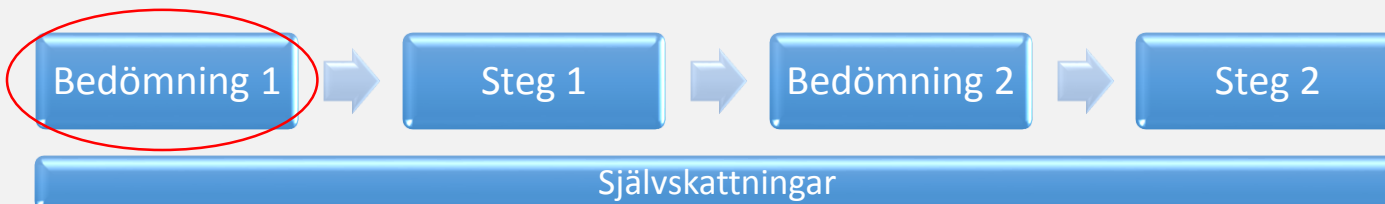
- "Det kliniska samtalet är en viktig utgångspunkt för den diagnostiska processen, men räcker inte alltid för att diagnosticera depression eller ångestsyndrom."
- "För att öka den diagnostiska tillförlitligheten behöver den kliniska bedömningen kompletteras med strukturerade eller semistrukturerade diagnostiska intervjuer."

2. Diagnostisk intervju

MINI:

- Ett vanligt instrument att använda som stöd i diagnostik, främst använt i forskning
- Baseras på diagnoskriterier för DSM-5
- Tar ca 30-45 min att genomföra (ibland mer...)
- *"Bruket av diagnostiska kriterier är tänkt att utgöra ett delmoment vid utredning"*

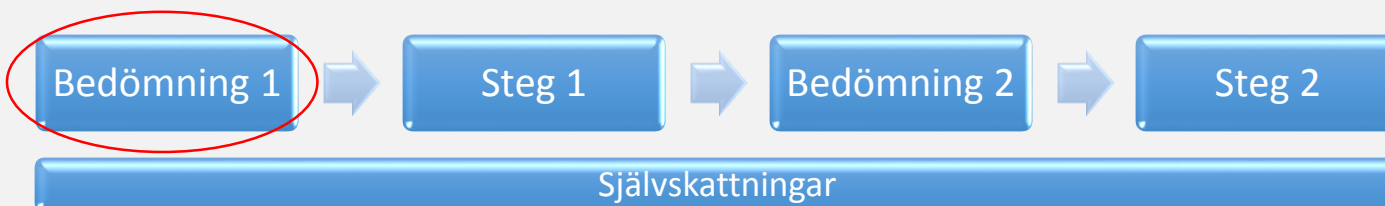
2. Diagnostisk intervju

Fördelar med MINI:

- Ett sätt att stämma av sin kliniska diagnostik mot etablerade diagnoskriterier
- Ett sätt att fånga upp områden man kan ha missat i sin kliniska bedömning
- Ett sätt att få information om eventuell samsjuklighet

Nackdelar med MINI:

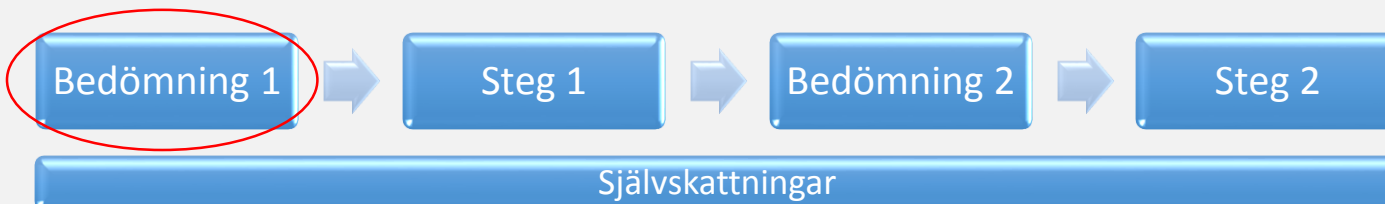
- Kan vara tidskrävande
- Överinklusivt och ger ofta "falska positiva" diagnoser

2. Diagnostisk intervju

Alternativ?

- Använda portalfrågor för att fånga upp de problemområden vi har evidensbaserade behandlingar för?
- Ställa provisorisk diagnos för att påbörja behandling på steg 1?
- Återvända och fördjupa bedömning (med MINI?) om behandling på steg 1 inte varit hjälpsam?

2. Diagnostisk intervju

Förslag för att underlätta
och förenkla en första
screening av vanliga
psykiatriska tillstånd

Fördjupad screening för preliminär diagnos

Anteckningar:

1. Depression.

Depression.
Känner du dig nedstämt och låg stora delar av din tid? Påverkar det din vardag? Har du tappat intresse för saker du vanligtvis gillar att göra?
Obs: symtom över 2 veckor för diagnos.
Om ja: överväg att fråga om tidigare perioder samt episoder av uppfriskning

2. Ängsttendens. Finns det tillfällen då du upplever hög ängest, rädsla eller oro? Om ja:

Social ängst.
Känner du rädsla eller ängest i sociala situationer där du riskerar att utsättas för kritisk granskning av andra? Blir du rädd för att göra bort dig (t.ex. uppträda i offentliga situationer eller uttala dig)? Undviker du dessa sociala situationer eller uppför du dig obehägrat i dem med stark rädsla/ängest?

Tvångsdrömmar.
Uppläver du plågsamma, uppreppande tankar/bilder/impulser som är obehagliga och svårt att stoppa? Anstränger du dig för att försöka få bort sådana tankar? Finns det saker som du gör och om igen och som är svårt att sluta med? Är ryktet med sådana beteenden att få bort ängest eller att hindra att hända saker ska hända?

Psykrymd.
Kommer ängest plötsligt eller som från ingetstans? Involverar det obehagliga fysiska sensationer som hjärtklappning, svettningar, damningar, tryck över bröstet, yrsel, svårt att andas och/eller tankar kring att tappa kontrollen, svimma eller dö? Är du rädd för att få nya attacker?

Agorafobi. Finns det specifika situationer som skapar stark rädsla eller som du undviker på grund av rädsla för att t.ex. inte kunna ta dig därifrån eller att inte få hjälp?

Hälsobesorg.
Är du ofta orolig för att ha eller få en svår sjukdom? Brakar du kontrollera din kropp eller försöka säkerställa om du är sjuk eller inte (t.ex. kanna av/canna din kropp efter eventuella förändringar, googla diverse sjukdomstillstånd, söka vård)? Undviker du saker på grund av rädsla för sjukdomar (t.ex. att äta veten om sjukdomar/döden eller att uppsöka vård)?

Specifik fobi.
Är rädsla/ängest kopplad till att komma i kontakt med något specifikt objekt eller miljö (t.ex. någon djur, hög höjd)? Försöker du att undvika det? Tycker du rädslan är överdriven?

Är problemen relaterade till någon tidigare traumatisk händelse? Om ja:

PTSD.
Har du senaste månaden fått obehagliga oönskade minnesbilder från händelsen eller haft mardrömmar om händelsen? Plågas du ofta av händelsen och orsakar det starka känslor? Har du försökt undvika tankar, platser eller objekt som påminner om händelsen? Är du lättare irriterad eller ofta på dåligt humör?
Obs: Tidskriteriet: symtom över 1 månad.

Om patienten upplever ängstsymtom men inte tycker att de primärt är kopplade till ovanstående områden, fråga om oro.

CAD.
Uppläver du överdriven rädsla och oro (förväntansängest) inför en antal olika händelser eller aktiviteter flera gånger under minst 6 månader? Tycker du att det är svårt att kontrollera oron? Leder den till stort lidande eller till att du fungerar sämre i vardagen?

3. Sömnbesvär.

Insomni.
Har du sömnsvårigheter (t.ex. svårt med insomni eller nattliga uppvaknanden) som du upplever ständigt eller som orsakar besvär i ditt vardagliga liv?
Obs: Minst 3 nätter/vecka i minst 1 månader, för diagnos

4. Stressrelaterad ohälsa.
Om patientens problem inte bäst beskrivs av egentlig depression eller av något ängsttendens, fråga om stress.

Stressrelaterad ohälsa.
Har det funnits tydliga yttre stressfaktorer i ditt liv de senaste månaderna? Har ditt mående, beteende och/eller din förmåga att fungera påverkats avsevärt som en konsekvens av dessa stressfaktorer? Uppläver du ihållande trötthet på energi och att du inte blir utvilad efter sömn eller vila?

Överväg att inhämta följande kompletterande info vid bedömning av preliminär diagnos:

- Debut och förlopp av diagnosen
- Fördjupad bedömning med relevanta MINI-avsnitt (inkl. Socialstyrelsens kriterier för utmattningssyndrom)
- Diagnosspecifika självskattningar (OBS: Gränsvärden ska inte betraktas som definitiva, konsultera normer för mer nyanserad bild)

Diagnos/problemområde	Skattning/formulär	Gränsvärde
Depression	PHQ-9	8
Social ängest	LSAQ	30
Tvångsdrömmar	Y-BOCS	15
Psykrymd	PDSS	6
Rädd/ängest	SRAS-14	14
PTSD	IES-R	18
GAD	PGWQ	27
Insomni	ISI	10
Utmattning	SMBQ/NEEDS	4,2/19

Preliminär bedömning/provisorisk diagnos:

Inventering möjlighet behandling steg 1 (guidad självhjälp/gruppbehandling):

Behandlingsplan:

Bedömning 1

Steg 1

Bedömning 2

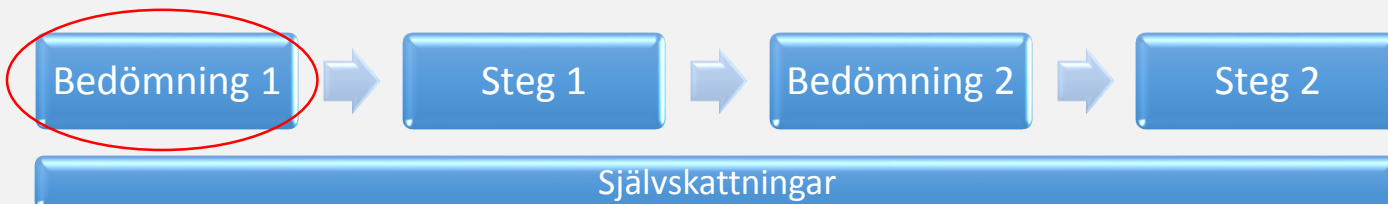
Steg 2

Självskattningar

2. Diagnostisk intervju

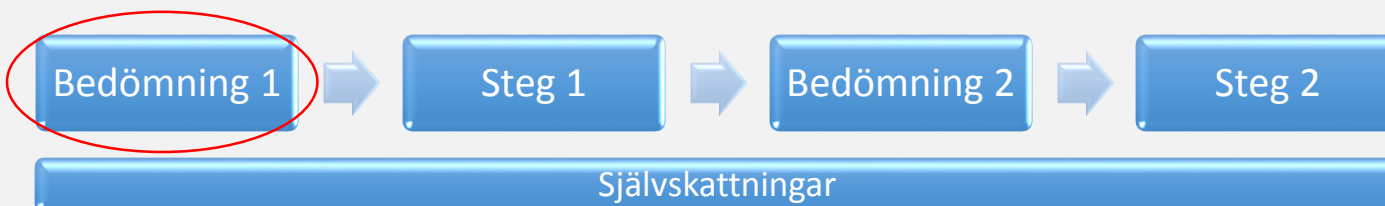
Målbild med alternativt diagnosverktyg:

- Med tillräcklig säkerhet våga initiera lågintensiv behandling (steg 1)

3. Självskattningsformulär

- Tilläggsinformation vid bedömning (+ för att utvärdera insatser)
- För att jämföra patientens symtom mot en normalpopulation
- Flera självskattningsskalor finns i TakeCare (fliken "webskattningar")
 - Kan aktiveras som enstaka mätning eller vid upprepade tillfällen

3. Självskattningsformulär

Skattningsskalor	Gränsvärden	Finns i TC
PHQ-9 (depression)	9p	*
GAD-7 (ångest/oro)	9p	*
AUDIT (alkohol)	Riskbruk: >14p för män; >8p för kvinnor	*
PDSS-SR (paniksyndrom)	6p	*
PSWQ (GAD)	57p	*
LSAS (social fobi)	30p	*
Y-BOCS (tvångssyndrom)	15p	*
SHAI-14 (hälsoångest)	17p	*
PSS (stress)	-	*
IES-R (PTSD)	1.8p	
ISI (insomni)	10p	
SMBQ/KEDS (utmattning)	SMBQ: 4.2p/KEDS: 19p	

Bedömning 1

Steg 1

Bedömning 2

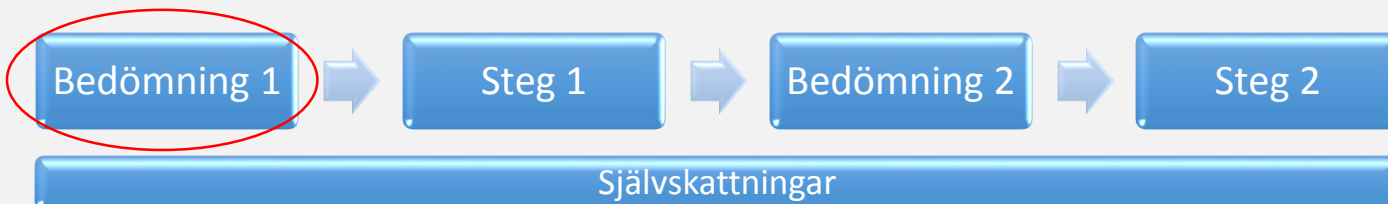
Steg 2

Självskattningar

Behandlingsplanering

Att väga in

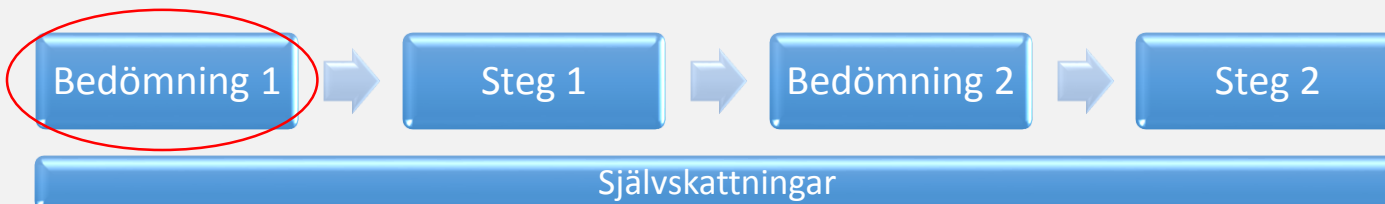
- Pågående kris?
- Nyinsatt SSRI?
- Svår psykosocial belastning?
- Möjlighet att tillgodogöra sig behandling just nu? Motivation?

Behandlingsplanering

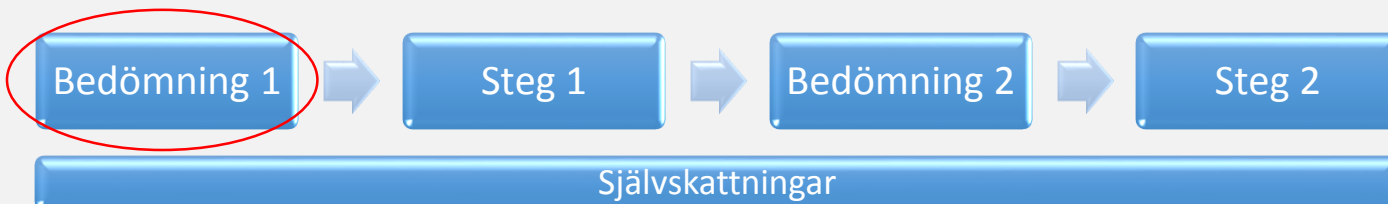
Handlägga gränsfall

- Avvakta och följ förloppet
- Provbehandla
- Utredda vidare

Vad kan ni ta med er?

- Finns det förändringar jag kan göra för att öka sannolikheten att identifiera vanliga psykiatriska tillstånd i mitt patientflöde?

IV. Steg 1

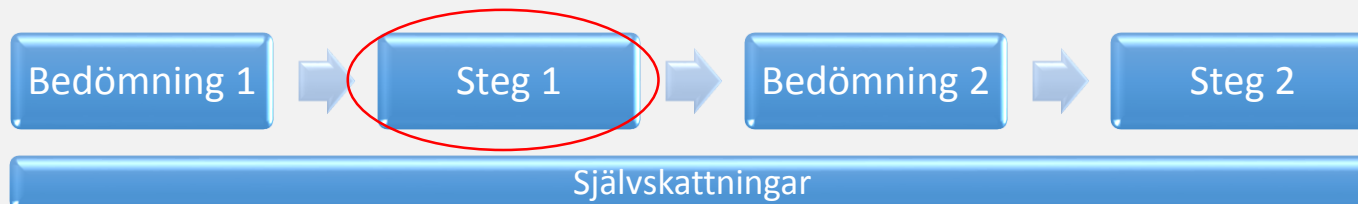
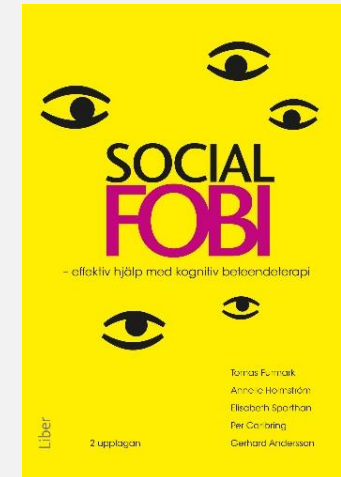
Steg 1

- Guidad självhjälp med bok (el. gruppbehandling el. internetbaserad)
 - Innehåll: föränderligt över tid, vägledas av evidens och klinikutvärdering
 - Möjlighet testa nya behandlingar
 - Utvärdering (följa progress) viktigt
- I denna utbildning fokus på guidad självhjälp med hjälp av böcker för steg 1

Guidad självhjälp

- Diagnosspecifika böcker
- Ofta ca 10 kapitel
- Innehåll som i manualbaserad individuell KBT

Guidad självhjälp – några bra val

Diagnos	Titel	Författare
Depression	Ut ur depression och nedstämdhet med kognitiv beteendeterapi Ta makten över depressionen: förändra dina vanor - förbättra ditt liv	G. Andersson, et al M. Addis & C. Martell
Social fobi	Social fobi - effektiv hjälp med kognitiv beteendeterapi	T. Furmark, et al
Paniksyndrom	Ingen panik: Fri från panik- och ångestattacker i 10 steg med kognitiv beteendeterapi	P. Carlbring & Å. Hanell
OCD	Fri från tvång – steg för steg med kognitiv beteendeterapi	M. Asplund & E-L. Rosengren
Hälsångest	Tänk om jag är sjuk! Fri från hälsångest med kognitiv beteendeterapi	E. Hedman, et al.
GAD	Sluta älta och grubbla: lättare gjort med kognitiv beteendeterapi	O. Wadström
Insomni	Sov gott – råd och tekniker från kognitiv beteendeterapi	S. Jernelöv
Stress (anps. & utm.)	Kognitiv beteendeterapi för stress- och utmattningsproblematik. En självhjälpsbehandling *	E. Lindsäter, et al (GVC)

Guidad självhjälp – praktiskt

- Behandlingsstart utifrån patientens önskemål
- Patienten köper boken (Adlibris, Bokus...)
- Uppstartssession
 - Genomgång självhjälpsarbetet
- Stöd under behandlingen
 - Fysisk träff/tele/Skype...

The image shows two pages from a booklet titled 'Checklista Självhjälp' by Gustavsbergs vårdcentral, Stockholms Läns Landsting. The left page is the 'Checklista Självhjälp' and the right page is 'Första samtalet'.

Checklista Självhjälp

Generella riktlinjer

- Patienter med panikångest, depression, GAD, tvångsproblem, social fobi, stress/utmattningssyndrom och social fobi erbjuds självhjälp i första hand (alternativt grupp i de fall det finns). Patienten behöver inte uppfylla diagnoskriterierna, kan ha subklinisk problematik.
- 2 guidande samtal under behandlingen, vecka 1 och vecka 4. Patienten fyller i förmätning och veckovisa självskattningar med diagnosis-specifika formulär.
- Följ upp självskattningar vid avslut. Avslutande samtal bokas. Ny bedömning och vårdplanering görs. Om patienten ej har blivit signifikant hjälpt av behandlingen kan individuell KBT-behandling erbjudas. Om väntelista föreligger sätts patienten i kö, annars görs planering av uppgift.

Inför självhjälpsbehandlingen

- ☐ Efter bedömning och vårdplanering, boka tid för behandlingsstart.
- ☐ Samplanera med patienten när det passar att dra igång behandlingen, så att patienten är beredd på att arbeta veckovis av avsett veckorna, ca tio veckor.
- ☐ Ladda premätning i Dahlia för stress och sömn, aktivera skattningar i TC för övriga, och informera att patienten ska fylla i inför behandlingsstart.

Första samtalet

Material: införlagd Att arbeta med självhjälp, patienten har införskaffat bok (sbb), (ex extra arbetsblad)

Presentera dig, berätta om behandlingen:

- ☐ Presentera dig om du inte gjort bedömningen själv.
- ☐ Träffa idag för att hjälpa dig att komma igång med behandlingen
- ☐ Förklara arbetet med självhjälpen (gå igenom dokumentet "patientinfo vid uppstart" Att arbeta med självhjälp)
- ☐ Arbetar utifrån en bok (häfta)
- ☐ Läs och arbeta med 1 kap i taget, ett steg varje vecka
- ☐ Gör alla övningar
- ☐ Använd arbetsbladen
- ☐ Du ska veta att detta fungerar, men det ligger på beteendeförändring i vardagen, så det är helt avgörande att du genomför alla delar
- ☐ Om ca 4 veckor ses vi igen för avstämning och problemlösning.
- ☐ Kolla att premätningen är ifylld, annars fyll i på plats

I behandlingen kommer du att veckovis gå in på hemsidan och fylla i skattningar av ditt mående. Ge lapp med info om veckoskattning. Bestäm en fast tid varje vecka när patienten går in och slatar. "Ex sön ägn är min terapiid. Kt så börjar jag med att gå in och skatta mitt mående. Sen läser jag veckans kapitel och gör alla övningar. Planerar för hur jag ska arbeta med materialet under veckan. Söndag nästa vecka går

Första samtalet

Efter 4 veckor

Välkommen tillbaka!

Förstärk att patienten kommer tillbaka. Följ upp självskattningar, förstärk om patienten gjort självskattningar. Ge feedback på skattningarna, fråga och koppla måendet, patientens arbete och andra eventuella faktorer till skattningarna.

Det övergripande syftet med denna träff är:

- Att förstärka att patienten har kommit igång, om de gjort det.
- Problemlösa eventuella svårigheter med övningar eller genomförande
- Rökus är att återkoppla till självhjälpsboken. Inga nya interventioner. Vid behov använd din kreativitet för att få patienten att förstå.
- Lugna och validera, tanken är inte att du nu är fri från symptom, försök som psykolog stötta osäkerhet eller missnöje med att inte ha gjort uppgifter/missnöjet och feltolkningar av att ännu ej blivit symptomfri.
- Inte börja remittera, sätta på behandlingen, verkligen genomföra, man blir inte bra med KBT på bara några veckor.
- Se patienten jobba vidare. Informera att om ca 4-5 veckor kommer de att fylla i avslutande skattningar. Kom överens om huruvida ett eventuellt avslutande samtal skall bokas nu eller om patienten själv hör av sig för att boka tid.

Avslutande samtal efter behandlingen

Kolla patientens postmätning. Om den inte är gjord gör detta under samtalet. Stäm av vad som har fungerat och vad patienten behöver/vill jobba vidare med. Stäm av om patienten har någon fortsatt planering framåt. Vid behov görs ny bedömning och vårdplanering. Behövs ytterligare insats? Har situationen förändrats och patienten behöver någon annan insats? Har patienten inte blivit hjälpt av behandlingen och problematiken kvarstår? Om problematiken kvarstår finns möjligheten att erbjuda individuell KBT-behandling.

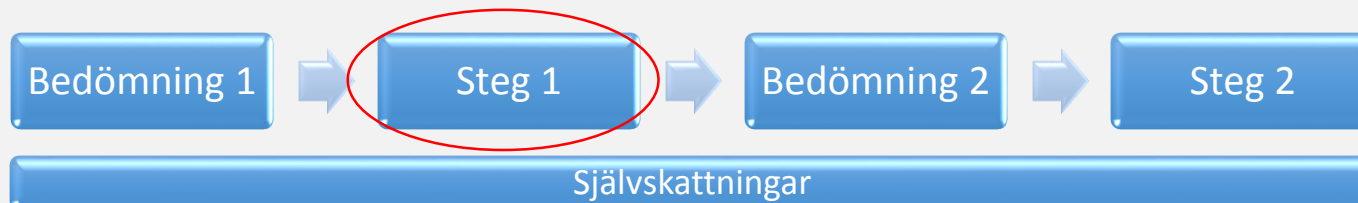
Vid individuell KBT

Boka patienten för ett läskande samtal:

Välkommen tillbaka!

Förstärk att patienten kommer tillbaka, förstärk om patienten gjort självskattningar. Ha ett övergripande samtal, vad har de läst/förstått, gjort. Det övergripande syftet med denna träff är:

- Förstärk vad patienten lärt sig och gjort i självhjälpen
- Förklara hur den individuella behandlingen kommer gå till
- Uppmuntra att patienten nu får extra hjälp, chans att gå i "riktig behandling" med en "riktig psykolog"

Film: uppstartssamtal guidad självhjälp

Guidad självhjälp – uppstartssession

Info till patienten

- Behandlingen kräver tid för läsning (ca ett kapitel/vecka)
- Behandlingen innebär även praktiska övningar
- Terapeuten kommer att stötta patienten under behandlingens gång
- Guidad självhjälp är del i stegvis vård, behandling kan intensifieras vid behov
- Utvärdering är en viktig del av behandlingen – veckovisa skattningar

Guidad självhjälp – terapeutens roll

- Motivera
- Normalisera svårigheter
- Problemlösa kring eventuella hinder
- Besvara frågor
- Vid behov hjälpa patienten med specifika terapiuppgifter

Guidad självhjälp – terapeutens roll

Guidning sker under behandlingens gång via session/Skype/tele

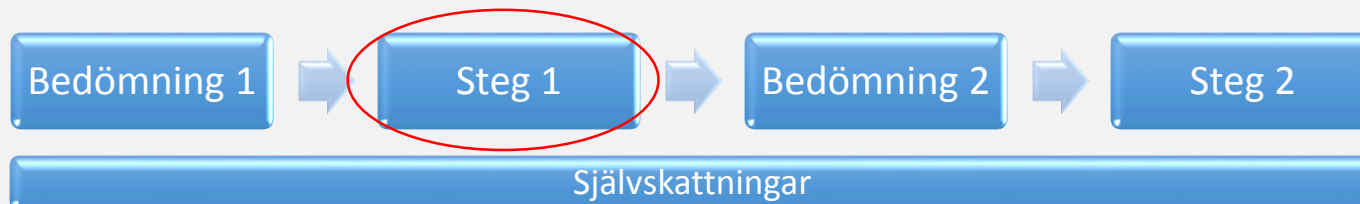
- Vanligt förfarande: stöd vid uppstart, mitt i behandlingen, vid avslut
- Men: stor flexibilitet möjlig i form och frekvens, anpassa efter patientens behov
- Även flexibel behandlingstid (riktmärke: 10 veckor)
- Hjälpsamt dela ut direkttelefonnummer till terapeut

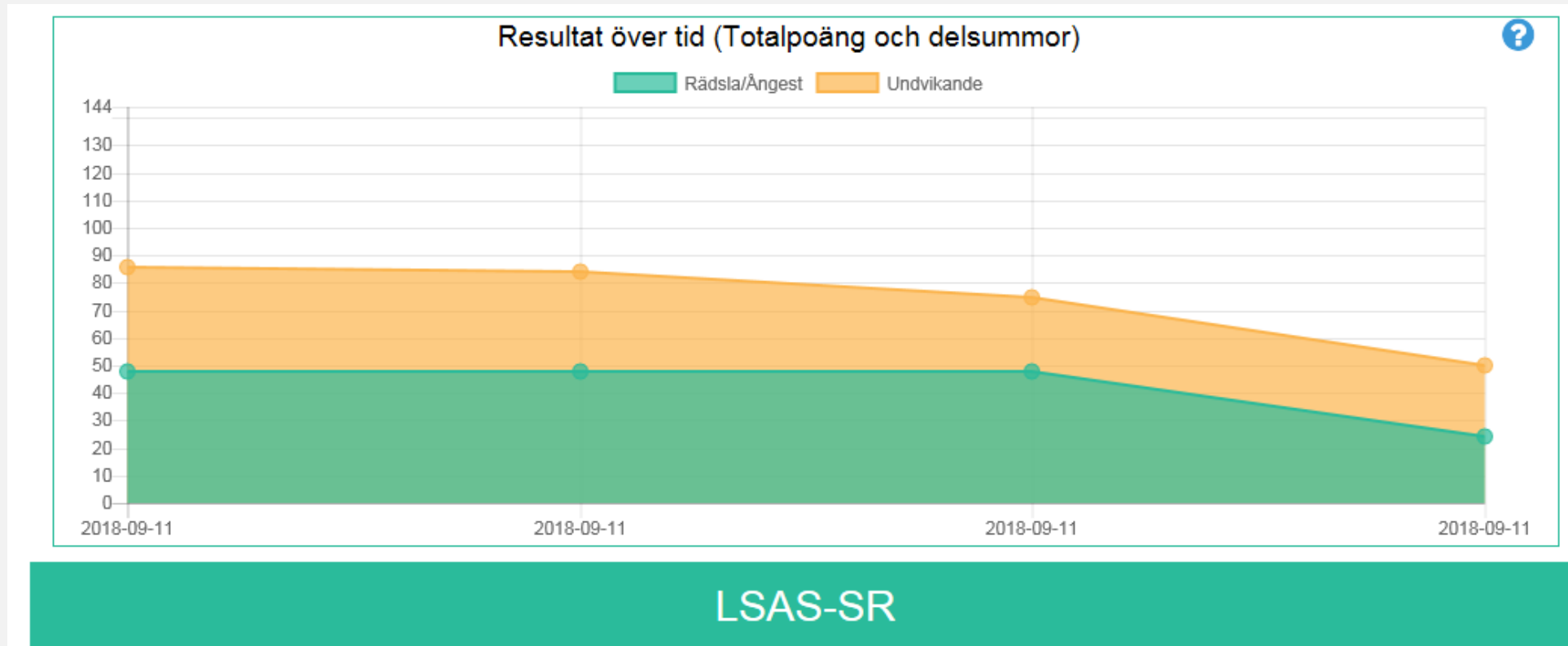
Guidad självhjälp – självskattningar

Utvärdera patientens progress

- Titta på kurvor med patienten
- Informativt under behandlingens gång
 - Tydliggör gradvisa förbättringar som annars missas av patienter
 - Överväga att steppa upp till steg 2
- Viktigt vid avslut, sammanväga med patientens utsaga

Guidad självhjälp – självskattningar

Guidad självhjälp – erfarenheter GVC

Plus:

- Patienter uppskattar tydligt fokus på centralt problem
- Lättare att komma ihåg material i text
- Allt arbetsmaterial samlat
- Tillåter flexibel användning
- Många blir ordentligt hjälpta

Minus

- Böcker upplevs tunga av en del
- Svårigheter att utföra vissa uppgifter, typ exponering

Guidad självhjälp – erfarenheter GVC

Vi vet inte vilka patienter som kommer svara bra på guidad självhjälp:

- våga testa, utvärdera med patienten, intensifiera behandling vid behov

Vad kan ni ta med er?

- Vilka förutsättningar finns på min vårdcentral för att implementera guidad självhjälp?
- Vilka förändringar behöver göras på min vårdcentral för att kunna arbeta med guidad självhjälp?

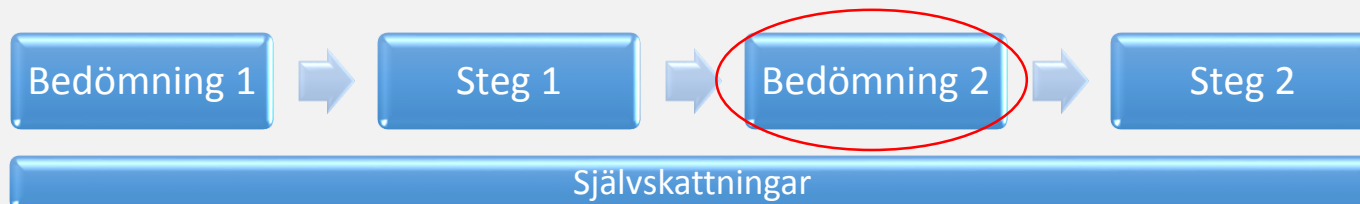

V. Bedömning 2

Efter steg 1

- Är patienten ”frisk”?
- Behöver patienten intensifierad behandling eller nytt fokus?
 - När behöver steg 1 avslutas i förtid?
 - Finns andra kvarstående problemområden?

Efter steg 1 - informationskällor

- Patientens beskrivning
- Patientens självskattningar
- Ev diagnostisk intervju (MINI) om ej gjorts i bedömning 1

Två enkla scenarier

- Patienten har gjort stor förbättring på diagnosspecifikt självskattningsformulär och passerat cut-off, säger sig må bra och vill inte ha mer hjälp
 - Avslut, patienten välkomnas åter vid behov
- Förbättringar har uteblivit enligt formulär, patienten uttrycker fortsatt vårdbehov inom samma problemområde
 - Intensifierad behandling i steg 2

Tre svårare scenarier

- Oklart om rätt problemområde behandlats, fanns vid bedömning flera viktiga/potentiella mål för intervention
- Radikala förbättringar på diagnosspecifik självskattning, patienten önskar mer stöd inom annat område
- Förbättring som kan attribueras till tillfälliga förändringar i patientens liv (exv. semester vid stressproblematik)

Förnyad (och fördjupad) bedömning

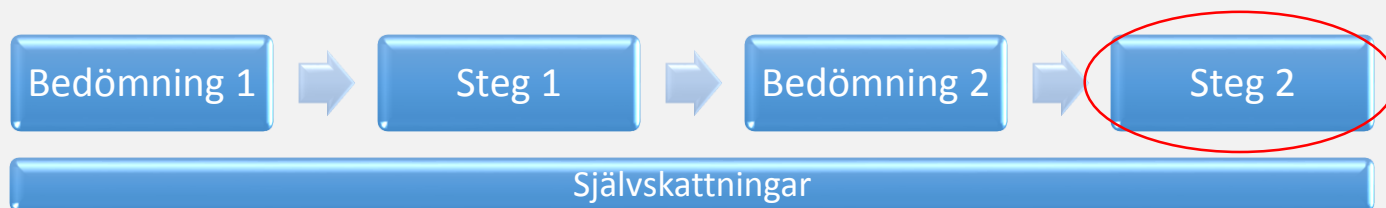
- Om guidad självhjälp var hjälpsam, men komorbid problematik kvarstår, överväg ny behandlingsomgång med guidad självhjälp
- Om fortsatta behov finns inom behandlat problemområde: uppdatera bedömning så att kvarstående problem prioriteras
- Komplettera med info som inte inhämtades vid bedömning 1

Film: avslut guidad självhjälp

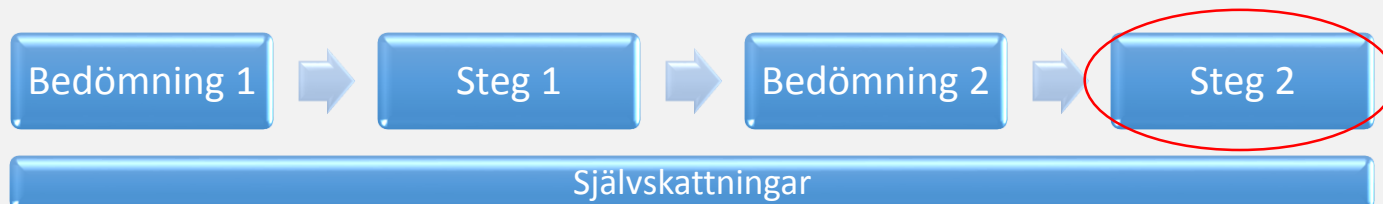
VI. Steg 2

Individuell KBT

Individuell KBT enligt diagnosspecifika evidensbaserade protokoll

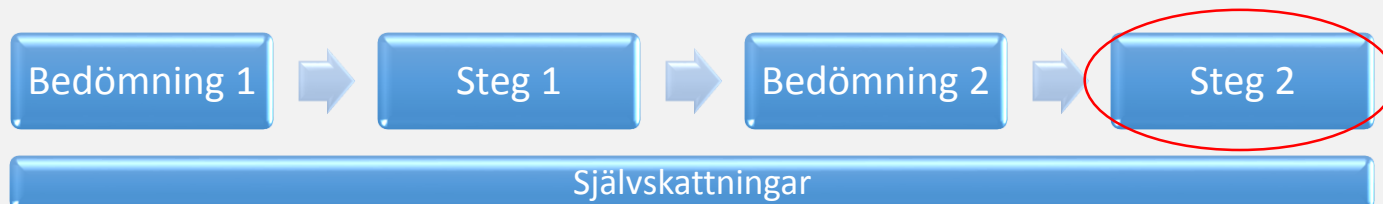
- Generellt: när behandlingsförsök i steg 1 inte varit hjälpsamt
- Undantag som går direkt till steg 2:
 - PTSD och specifik fobi
 - Patient uttrycker att hen absolut inte vill genomgå självhjälpsbehandling
 - Nedsatta kognitiva funktioner (exv. påtagliga svårigheter att läsa)

Individuell KBT

Finns mycket att lära från patientens erfarenheter i guidad självhjälp

- Avsätt tid för att inventera lärdomar och hinder

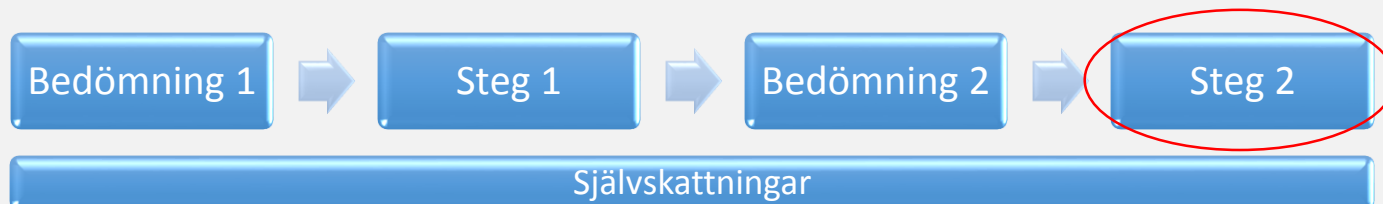
Individuell KBT

- Det finns flera protokoll med god evidens
- Val bör styras utifrån klinikers kompetens/intresse, utbildning och tillgång till handledning
- Protokoll på GVC valts utifrån:
 - Stort vetenskapligt underlag
 - Låga drop-outs i studier
- OBS: ej förkortade "primärvårdsanpassade" protokoll
-

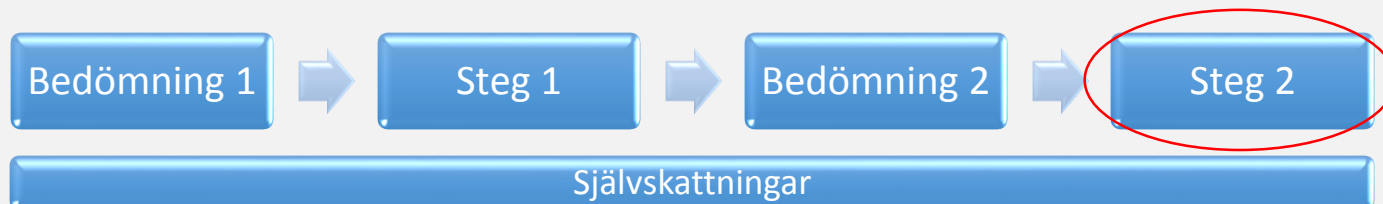
Individuell KBT - några bra val

Diagnos	Titel	Författare
Depression	Brief behavioral activation	C. W. Lejuez, et al
Social fobi	Kognitiv terapi för social fobi	D. Clark & A. Wells
Paniksyndrom	Kognitiv terapi för paniksyndrom	D. Clark & P. Salkowskis
PTSD	Kognitiv terapi för PTSD	A. Ehlers & D. Clark
Specifik fobi	Ensessionsbehandling	L-G. Öst
OCD	Exponering med responsprevention	Mottagningen för tvångssyndrom (Psykiatri sydväst)
Hälsångest	Exponeringsbehandling	Hedman et al./ Furer & Walker
GAD	Tillämpad avslappning	L-G. Öst
Insomni	KBT för insomni	S. Currie
Stress (anps. & utm.)	Kognitiv beteendeterapi för stress- och utmattningsproblematik	E. Lindsäter, et al (GVC)

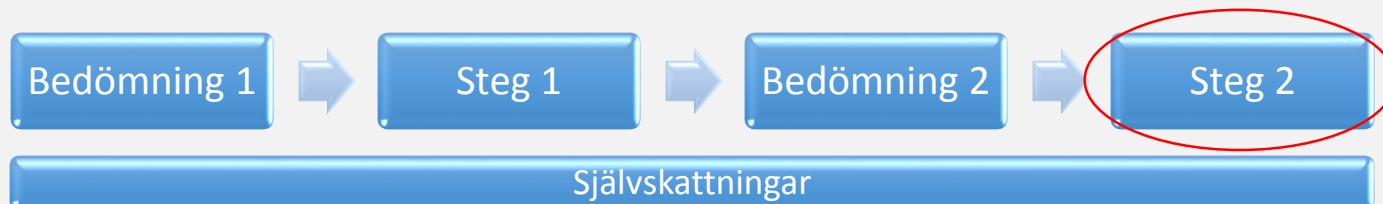
Alternativa protokoll för GAD

- Intolerans för osäkerhet (Dugas)
- Orosexponering (Wadström)
 - Testas som guidad självhjälp på GVC (bokformat)
- Meta-kognitiv terapi (Wells)
 - McEvoys gruppbehandling har översatts och testas på GVC med lovande resultat

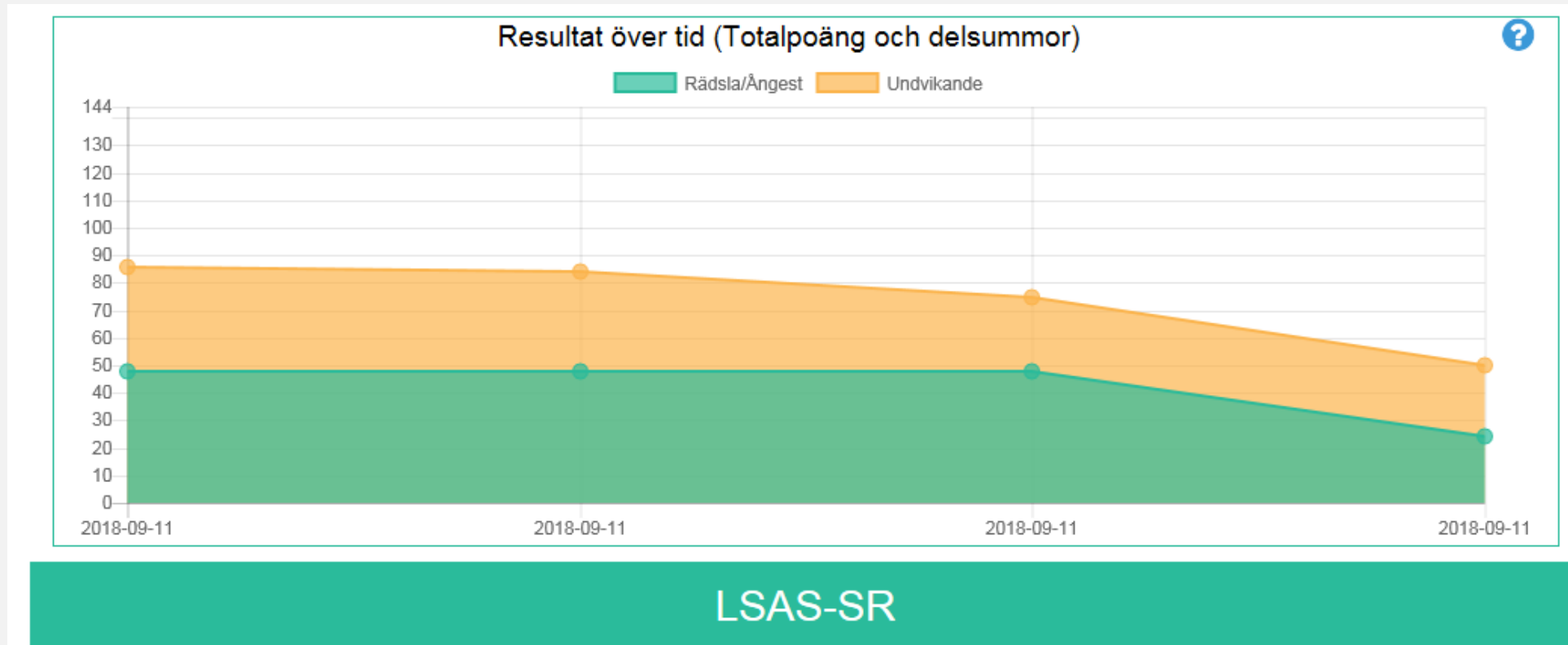

Individuell KBT – vad behöver kliniker

- Tillgång till relevant arbetsmaterial
- Tid: rätt antal sessioner (8-20) och längd på sessioner (45-90 minuter)
- Möjlighet till sessioner utanför vårdcentralen (in vivo exponering, beteendeeexperiment)
- Utbildning och handledning

Individuell KBT – självskattningar

Bedömning 1

Steg 1

Bedömning 2

Steg 2

Självskattningar

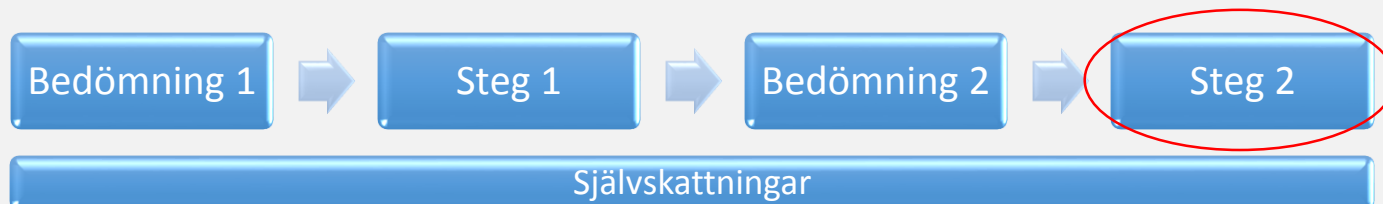
Individuell KBT – erfarenheter GVC

Plus:

- Utrymme för noggranna analyser och spetsade interventioner
- Patienter med långvariga och envisa problem blir ordentligt hjälpta
- Erbjuder möjligheter till kreativa arbetssätt

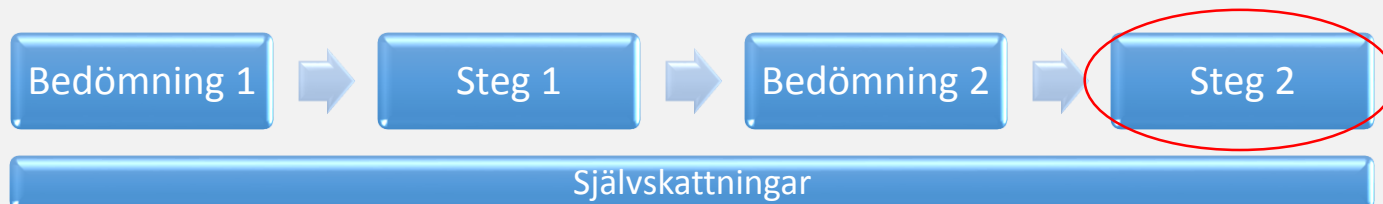
Minus:

- Kräver planering och förberedelse
- Krävande att 'vara duktig' på flera protokoll i primärvårdsmiljö

Diskussion:

- Vilka förutsättningar finns på min vårdcentral för att arbeta med evidensbaserade manualer?

Ett möjligt arbetssätt?

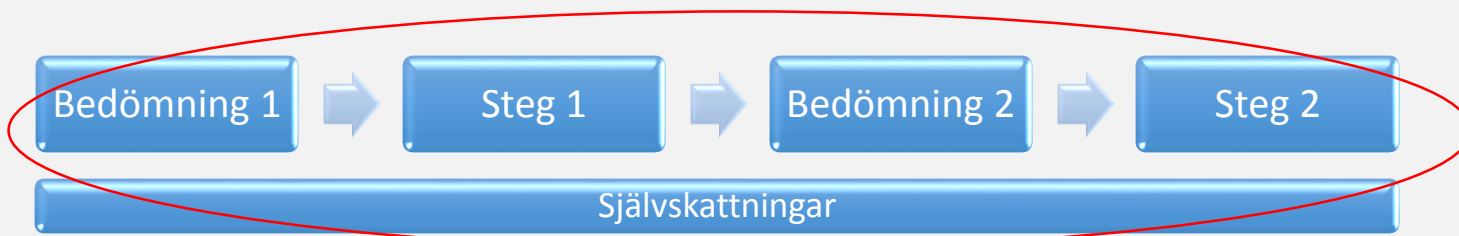

Vad kan ni ta mer er?

Hur kan ett första steg se ut för att komma igång?

- Stegvis vård för ett vanligt psykiatriskt tillstånd? Vilket?
- Systematiskt be patienter skatta symtom vid pre och post?
- Testa bedömningsmall?

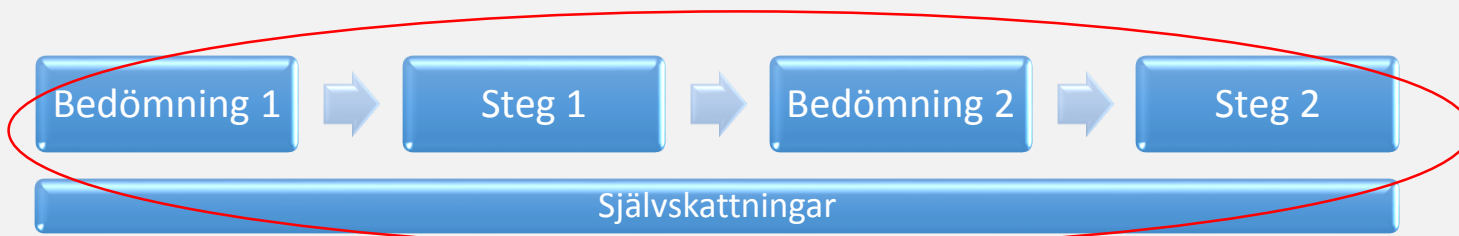
➤ Diskutera lämpliga steg i värderad riktning

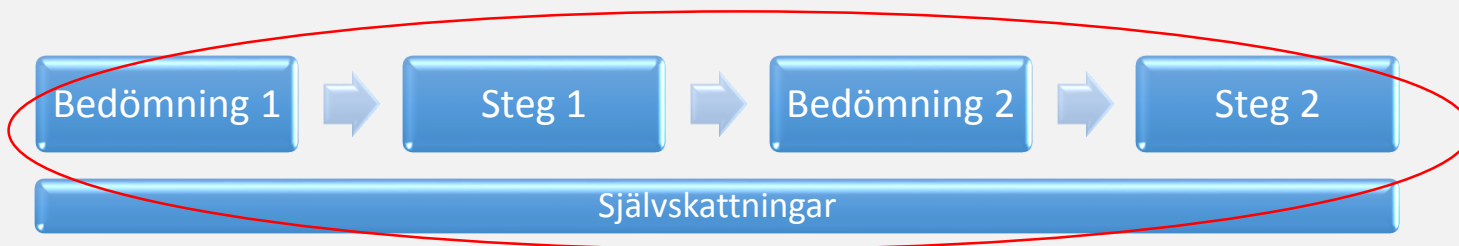
Kostnadsfria utbildningar under våren

- Kognitiv terapi för social fobi
- Kognitiv terapi för paniksyndrom
- Kognitiv terapi för PTSD
- KBT för hälsoångest
- KBT för insomni
- Beteendeaktivering för depression
- KBT för stressrelaterad ohälsa

Anmäl och material: kompetenscentrumpsykiskohalsa.se

www.kompetenscentrumpsyiskohalsa.se

Tack!

